

▮ Roberto Bolaño

Vad nyomozók

I. Mexikóban elveszett mexikóiak (1975)

November 22.

Catalina O'Haránál ébredtem. Egészen korán (María nem volt ott, a többiek még aludtak) megreggeliztem Catalinával és a kisfiával, Davyvel — akit el kellett vinnie az óvodába —, és közben eszembe jutott, hogy előző este, amikor már csak néhányan maradtunk, Ernesto San Epifanio azt mondta, létezik heteroszexuális, homoszexuális és biszexuális irodalom. A regények általában heteroszexuálisok, a költészet viszont kizárólag homoszexuális, a novellák — gondolom — biszexuálisak, bár konkrétan ezt nem mondta.

A költészet roppant óceánjában különbséget tett számos áramlat között: buzik, búzák, buherék, zenészek, buzeránsok, angyalkák, nimfók, melegek. Mindazonáltal a két legjelentősebb áramlat a buziké és a búzáké. Walt Whitman például buzi költő volt. Pablo Neruda búza. William Blake minden kétséget kizáróan buzi volt, Octavio Paz viszont búza. Borges meleg volt, azaz olykor váratlanul buzi is tudott lenni, máskor szimplán aszexuális. Rubén Darío zenész volt, valójában a zenészek királynője és ideálja.

— Spanyol nyelvterületen, persze — tette tisztába a dolgot. — A földkerekségen továbbra is a nemes lelkű Verlaine az ideál.

San Epifanio szerint egy zenészhez közelebb áll a rikító örültekháza és a hús-vér hallucinációk, a buzik és a búzák viszont ide-oda csapongnak az etika és az esztétika között. Cernuda, a kedves Cernuda nimfó volt, kivételesen keserű pillanatokban azonban buzi költő, miközben Guillén, Aleixandre és Alberti buherként, buzeránsként illetve búzaként tartható számon. A Carlos Pellicerhez hasonló költők nagy általánosságban mind buzeránsok, míg az olyanok, mint Tablada, Novo és Renato Leduc buherék. A mexikói költészetben valójában nincsenek képviselve a buzi költők, bár néhány optimista biztosan azt mondaná, hogy ott van López Velarde vagy Efraín Huerta. Búzák viszont akadnak bőven, a veszekedős (egy pillanatra azt hallottam, veszett) Díaz Miróntól a híres-neves Homero Aridjisig. Egészen Amado Nervóig kell visszanyúlnunk (füttyszó), hogy találjunk egy valódi költőt, vagyis buzit, nem pedig meleget, mint a rehabilitált és most oly híres Manuel José Othón, San Luis Potosí szülötte, aki fárasztó ember, azt meg kell hagyni. És ha már fárasztó emberekről van szó: angyalka Manuel Acuña, José Joaquín Pesado pedig a görögök erdei nimfója, ők a mexikói líra egy bizonyos ágának két örökzöld stricije.

— És Efrén Rebolledo? — kérdeztem.

— Egy incifinci búza. Az a kizárólagos érdeme, hogy ő, ha nem is az egyetlen, de mindenképpen az első mexikói költő, akinek Tokióban is kiadták a könyvét: *Japán versek*, 1909. Diplomata volt, természetesen.

Végeredményben a költészeti panorama alapvetően mindig azt az (underground) küzdelmet tükrözte, mely folyamatosan zajlott a buzi és búza költők között, hogy magukhoz ragadják a szót. San Epifanio szerint a buherék vér szerint buzi költők,

csak gyöngességük vagy kényelmességük okán elfogadták és tiszteletben tartották — azért nem minden esetben — a búzák esztétikai és egzisztenciális kritériumait. Spanyolországban, Franciaországban és Olaszországban — a gyanútlan olvasó váromlásával pontosan ellentétes módon — mindig is hadosztálynyi búza költő volt, mondta. Viszont az a helyzet, hogy egy buzi költő, mint például Leopardi, bizonyos értelemben újraalkotja a búzákat, például Ungarettit, Montalét és Quasimodót, vagyis a haláltriót.

— Pontosán úgy, ahogy Pasolini festi át az aktuális olasz búza áramlatot, jusson eszetekbe szerencsétlen Sanguinetti esete (Pavesét meg sem említem, szomorú zenész volt, fajtájának egyetlen példánya, vagy Dino Campanát, aki külön asztalnál eszik, a reménytelen zenészek asztalánál). Hogy Franciaországról már ne is beszéljünk (a nagyétkűek kitüntetett nyelvével), ahol buzi költők százai, Villontól elkezdve a mi tisztelt Sophie Podolskinkig bezárólag, keblük vérével óvták, óvják és fogják óvni a jövőben a tízezernyi búza költőt, és a melegekkel, nimfókkal, buzeránsokkal és angyalkákkal teli holdudvarukat, irodalmi lapok kiemelkedő főszerkesztőit, nagyformátumú fordítókat, egyszerű irodistákat és a Bölcselém Birodalmának óriás diplomatáit (ne feledjétek a *Tel Quel* költőinek szomorú és tragikus sorsát). És említésre sem érdemes az orosz forradalom buzi áramlata, amelyben, legyünk őszinték, egyetlen buzi költő volt, egyetlenegy.

— Kicsoda? — kérdezték többen.

— Majakovszkij?

— Nem.

— Jeszenyin?

— Ő sem.

— Paszternak, Blok, Mandelstam, Ahmatova?

— Dehogy.

— Áru!d már el, Ernesto, mindjárt lerágom a körmöm.

— Egyetlenegy — mondta San Epifanio —, mindjárt eloszlatom a kétségeidet, mert ő aztán tetőtől talpig buzi, a sztyeppek és hómezők buzija: Hlebnjyikov.

Erősen megoszlottak a vélemények.

— És Latin-Amerikában hány valódi buzi költőt találunk? Vallejót és Martín Adánt. Kész, vége. Macedonio Fernández? Talán. A többiek búzák, mint Huidobro, angyalkák, mint Alfonso Cortés (bár neki léteznek autentikusan buzis versei is), buzeránsok, mint León de Greiff, elbuzeránsodott nimfók, mint Pablo de Rokha (zenész manírokkal, melyek Lacant is megőrzítették volna), buherék, mint Lezama Lima, Góngora hamis értelmezője, és Lezama mellett buher a kubai forradalom összes költője (Diego, Vitier, a rettenetes Retamar, a kínkeserves Guillén, a vigasztalan Fina García), kivéve az elbűvölő Rogelio Noguerast, a játékos buzi szellemmel megáldott nimfát. De folytassuk a sort. Nicaraguában többségben vannak az angyalkák, mint Coronel Urtecho, vagy a melegségre törekvő búzák, mint Ernesto Cardenal. Búza mindenki a mexikói Los Contemporáneosból is...

— Nem — kiáltotta Belano —, Gilberto Owen nem az!

— Tulajdonképpen Paz költészete mellett — folytatta háborítatlanul San Epifanio — Gorostiza *Vég nélküli halála* tekinthető a hisztérikus és otthonülő mexikói búza költők *Marseillaise*-ének. A többiek: Gelman nimfó, Benedetti búza, Nicanor Parra buher, csipetnyi buzisággal, Westphalen zenész, Enrique Lihn buher, Gironde angyalka, Rubén Bonifaz Nuño elangyalkásodott buzeráns, Sabines elbuzeránsodott buzeráns, a kedves és érinthetetlen Josemilio Pe zenész. De vissza Spanyolországba, vissza a gyökerekhez — fűtyszó —: Góngora és Quevedo búza; San Juan de la Cruz és Fray Luis de León buzi. Nincs értelme tovább sorolni. Most pedig a búzák és buzik közötti különbségekről. Előbbiek még álmukban is arra vágnak, hogy egy harminc centis farok fölnyissa és megtermékenyítse őket, de ha eljön az igazság pillanata, alig lehet beimádkozni őket a rajongott stricijük ágyába. Azt hihetnénk, a buzik ezzel szemben egész életüket úgy élik le, hogy folyamatosan egy dáó kavarja föl a belsejüket, és amikor a tükrörbe néznek (ezt végletesen imádják és gyűlölik egyszerre), saját beesett szemükben egyenesen a Halál Stricijét vélik fölfedezni. Strici: ez az a szó buzik és búzák számára egyaránt, mely képes sértetlenül átkelni a semmi (és a némaság és a másság) territóriumán. Amúgy — ha megvan a jó szándék — nincs semmi akadály, hogy búzák és buzik jó barátok legyenek, virtuóz módon plagizálják, kritizálják, dicsérjék, publikálják, vagy kölcsönösen eltemessék egymást az irodalom tomboló és haldokló világában.

— És Cesárea Tinajero? Ő buzi vagy búza költő? — kérdezte valaki. Nem ismertem föl a hangját.

— Á, Cesárea Tinajero maga a rettenet — válaszolta San Epifanio.

II. Vad nyomozók (1976–1996)

Manuel Maples Arce, Mexikóváros, Chapultepec erdő, a Calzada del Cerrón sétálva, 1976. augusztus.

Ez a fiatalember, Arturo Belano, eljött hozzám, hogy interjút készítsen velem. Egyetlen egyszer találkoztunk. Két srác és egy lány volt vele, nem tudom a nevüket, szinte ki sem nyitották a szájukat, a lány amerikai volt.

Mondtam nekik, hogy undorodom a magnetofontól, mégpedig ugyanazért, amiért a barátom, Borges undorodott a tükröktől. Ön Borges barátja volt?, kérdezte Arturo Belano meglepett hangon, amit kissé bántónak éreztem. Elég jó barátok voltunk, feleltem, mondhatni közeliek, régmúlt fiatalságunk idején. Az amerikai lány tudni akarta, miért undorodott Borges a magnetofonoktól. Gondolom azért, mert vak volt, feleltem neki angolul. Mi köze a vakságnak a magnetofonokhoz?, kérdezett vissza. Emlékezteti rá, milyen veszélyes a hallás, feleltem. Ha hallja a saját hangját, a saját lépteit, az ellenség lépteit. Az amerikai lány a szemembe nézett, és bólintott. Nem hiszem, hogy túl jól ismerte volna Borgest. Az én műveimet pedig szerintem egyáltalán nem ismerte, pedig engem John Dos Passos fordított. Azt sem hiszem, hogy túl jól ismerte volna John Dos Passost.

De elkalandoztam. Hol is tartottam? Azt mondtam Arturo Belanónak, hogy szeretném, ha nem használná a magnetofont, és hogy jobb lenne, ha itthagyna nálam egy kérdéssort. Ő beleegyezett. Elővett egy lapot, és összeállította a kérdéseket, miközben én megmutattam a ház néhány szobáját a társainak. Amikor aztán végzett a kérdőívvel, hoztattam egy kis italt, és beszélgettünk. Már meginterjúvolták Arqueles Velát és Germán List Arzubidét. Gondolja, hogy bárkit érdekelhet e pillanatban az estridentizmus?, kérdeztem. Természetesen, mester, felelte, vagy valami ehhez hasonlót. Én azt gondolom, hogy az estridentizmus ma már történelem, és mint olyan, csak az irodalomtörténészeket érdekelheti, mondtam. Engem érdekel, pedig nem vagyok történész, felelte. Á, rendben.

Aznap este, mielőtt lefeküdtem volna aludni, elolvastam a kérdéssort. Egy lelkes, tapasztalatlan fiatalember tipikus kérdései voltak. Még aznap éjszaka készítettem egy vázlatot a válaszaimmel. Másnap letisztáztam az egészet. Három nappal később — pontosan úgy, ahogy megállapodtunk — eljött a kérdőívért. A cseléd bekísérte, de kifejezett kérésemre azt mondta neki, hogy nem vagyok otthon. Aztán átadta a csomagot, amelyet én már előkészítettem a számára: a kérdőívet a válaszaimmel, és két könyvet, amelyeket nem merem dedikálni neki (azt hiszem, a fiatalok mostanság lenézik az efféle szentimentalizmust). A két könyv az *Andamios interiores* és az *Urbe* volt. Én ott álltam az ajtó túloldalán és hallgatóztam. A cseléd azt mondta: ezt Maples úr hagyta itt önnek. Néma csönd. Arturo Belano biztosan átvette a csomagot, és megnézte. Biztosan belelapozott a könyvekbe. Milyen régen jelent meg ez a két kötet (kiváló papíron), mindkettő bontatlan. Néma csönd. Biztosan végigfutotta a kérdéssort. Aztán hallottam, hogy megköszön mindent a cselédnek, és elmegy. Ha egyszer újra meglátogat, gondoltam, akkor kiderül, hogy jól tettem, ha egy nap bejelentés nélkül megjelenik nálam, hogy beszélgessem velem, hogy meghallgassa a régi történeteimet, figyelmembe ajánlja a verseit, akkor kiderül, hogy jól tettem. Minden költőnek, még a legavantgárdabbaknak is szüksége van apára. De ezek elhivatott árvák voltak. Soha nem jött el újra.

Barbara Patterson, a Hotel Los Claveles egyik szobájában, Mexikóváros, a Niño Perdido sugárút és a Juan de Dios Peza sarka, 1976. szeptember.

A kurva anyját a rojtosseggű vén faszszopó buzinak, az első perctől láttam a tompa, unott kis majomszemében a rosszindulatot, és azt mondtam magamnak, ez a faszfej egyetlen lehetőséget sem fog kihagyni, hogy leköphessen, a szétbaszott kurva anyját. Viszont hülye vagyok, mindig is az voltam, naiv, és nem figyeltem eléggé. Aztán megtörtént az, ami folyton megtörténik. Borges. John Dos Passos. Hopp, mintegy véletlenül lehánytuk Barbara Patterson haját. Ráadásul a balfasz úgy nézett rám, mintha megszánt volna, mintha azt mondaná, ezek a marhák idehozták nekem ezt a fakó szemű gringó csajt, hogy leszarhasam a fejét, aztán Rafael is rám nézett, és a seggfej törpéjének még a szeme sem rebtent, mintha hozzá lenne szokva, hogy a

Mexikói Irodalom bármelyik fingszagú, székrekedéses vénembele tiszteletlenül beszéljen velem. És akkor a vén buzi azt mondja, hogy nem szereti a magnót, mikor csak nagy nehezen sikerült szereznem egyet, a seggnyalók meg azt felelik, oké, semmi probléma, itt helyben összeállítunk egy kérdéssort, tisztelt Költőóriás úr a Pleisztocénból, ahelyett, hogy lerángatták volna róla a nadrágot, és földugták volna a magnót a seggébe. Aztán meg elkezd hencegni az öreg, és fölsorolja a barátait (mindegyik fél lábbal, vagy már egészen a sírban), és odafordul hozzám, miközben kisasszonynak szólít, mintha így jóvá tudná tenni az okádékot, a blúzomon és a farmeromon végigfolyó hányást, na mindegy, már ahhoz sem volt erőm, hogy válaszoljak neki, amikor elkezdett angolul beszélni hozzám, csak annyit, hogy igen vagy nem vagy nem tudom, leginkább nem tudom, és amikor kiléptünk a házból, ami inkább palota volt — mégis honnan van ez a pénz, te döglöttptakánybaszó buzi, honnan volt pénzed, hogy megvedd ezt a házat? —, szoltam Rafaelnek, hogy beszélünk kell, de Rafael azt felelte, még egy kicsit lógni akar Arturo Belanóval, én pedig azt mondtam, *muszáj* beszélnem veled, te kibaszott fasz, ő meg csak, később, Barbarita, később, mintha csak egy kislány volnék, akit minden éjszaka megronthat a legdisznóbb módokon, nem pedig egy nála tíz centivel magasabb, és legalább tizenöt kilóval nehezebb nő (neki kell állnom fogyókúrázni, de ezzel a kurva mexikói kajával nem lehet), és akkor az mondtam, *muszáj* beszélnem veled, *most rögtön*, a szaros strici meg úgy csinál, mint aki épp a tökét vakarja, csak bámul, és megkérdezi, mi van, babám?, valami váratlan probléma?, szerencsére Belano és Requena nem hallotta, mert előttünk mentek, és — ami még fontosabb — engem sem láttak, mert gyanítom, elég valószínű, hogy eltorzult a meggyötört arcom, legalábbis én úgy éreztem, hogy átalakul, és a szemem megtelik halálos adag gyűlölettel, és akkor azt mondtam neki, baszd meg az anyádat, te balfasz — ami még nem is volt igazán durva —, aztán sarkon fordultam és elmentem. Egész délután sírtam. Elvileg azért voltam Mexikóban, hogy elvégezzek egy Juan Rulfo munkásságáról szóló posztgraduális kurzust, de egy fölolvásóesten, a Casa del Lagóban megismertem Rafaelt, és azonnal egymásba szerettünk. Legalábbis én így éltem meg, Rafaelben nem vagyok egészen biztos. Még aznap este elcibáltam a Los Claveles hotelba — most is ott lakom —, és dugtunk a végkimerülésig. Na jó, Rafael egy kicsit lusta, én viszont nem, és sikerült is formában tartanom, amíg a nap első sugarai betérítették a Niño Perdido-t (mintha ájultan elterültek, vagy berobbantak volna, milyen bizarr hajnalok vannak ebben a kurva városban). Másnap már nem mentem be az egyetemre, és egész nap a zsigeri realistákkal beszélgettem jobbra-balra, akiket akkoriban még nem hívtak zsigeri realistának, csak néhány félig-meddig egészséges, félig-meddig beteg csávóról volt szó. Tetszettek nekem. Olyanok voltak, mint a beat-költők. Tetszett Ulises Lima, Belano, María Font, egy kicsivel kevésbé Ernesto San Epifanio, az a beképzelt homokos. Szóval tetszettek. Én jól akartam érezni magam, velük pedig biztosítva volt a móka. Sok mindenkivel megismerkedtem, olyanokkal, akik idővel eltávo-

lodtak a csoporttól. Megismertem egy amerikai lányt Kansasból (én kaliforniai vagyok), a festő Catalina O’Harát, de nem igazán barátkoztunk össze. Beképzelt kurva, aki azt hiszi, hogy ő találta föl a spanyolviaszt. Kurva, aki játszott a forradalmárt, csak mert éppen Chilében volt a puccs alatt. Szóval, nem sokkal a válása után ismertem meg, és az összes költő meg volt veszve érte. Még Belano és Ulises Lima is, akik nyilvánvalóan aszexuálisok voltak — vagy diszkréten elintézték a dolgot egymás között, tudod, én kinyallak, te kinyalsz, de csak egy kicsit, aztán megállunk —, még ők is mintha teljesen megőrültek volna a kibaszott *cowgirl*ért. Rafael is. De én fogtam Rafaelt, és azt mondtam neki: ha tudomásomra jut, hogy lefeküdtél azzal a kurvával, levágom a töködet. Erre Rafael fölnevetett, és azt mondta, minek vágnád le a tökömet, drágám, ha én egyszer csak téged szeretlek, de mintha még a szeme (ez volt a legjobb Rafaelben, az arab szeme, nomád sátrak és oázisok szeme), még a szeme is az ellenkezőjét mondta volna. Azért vagyok veled, mert állod a költségeimet. Azért vagyok veled, mert villantod a lét. Azért vagyok veled, mert egyelőre nem találtam olyat, akivel jobb lenne együtt lenni és dugni. Erre azt mondtam: Rafael, a kurva anyád, te fasz, te kibaszott marha, amikor eltűnnek majd a barátaid, én még mindig melletted leszek, én előre *látom*, hogy amikor egyedül maradsz, és a segged is kilóg a gatyádból, *én* leszek az, aki majd melletted áll és *segít* neked. Nem ezek az emlékekben és az irodalmi idézeteikben élő redves vén homokosok. És még kevésbé a másodvonalas guruid (Arturo és Ulises?, kérdezte, de hát ők nem a guruim, te mocskos szájú gringó ribanc, hanem a barátaim), akik, ahogy én látom a helyzetet, egy szép napon majd lelépnek. És miért lépnének le?, kérdezte. Nem tudom, feleltem, a kibaszott szegény miatt, sajnálatból, zavarukban, mert gyávák, határozatlanok, nincs önbizalmuk, és szegénylősek, de nem folytatom, mert nem elég gazdag a spanyolom. Erre elnevette magát, és azt mondta, boszorkány vagy, Barbara, gyereünk, tessék csak nekiállni, és befejezni azt a disszertációt Rulfóról, én most megyek, de nemsokára itt leszek, én pedig, ahelyett, hogy hallgattam volna rá, ledobtam magam az ágyra, és nekiálltam sírni. Mindenki el fog hagyni, Rafael, kiabáltam a Los Claveles hotelban a szobám ablakából, miközben Rafael eltűnt a tömegben, csak én nem, te fasz, csak én nem.

(Kertes Gábor fordítása)